

Справа «Стаббінгз та інші проти Сполученого Королівства» (*Stubbings and Others v. the United Kingdom*)

У рішенні, ухваленому 22 жовтня 1996 року у справі «Стаббінгз та інші проти Сполученого Королівства», Суд постановив, що:

- не було порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції;
- не було порушення ст. 8 Конвенції;
- не було порушення ст. 14 Конвенції.

Обставини справи

Справа, розпочата на підставі двох заяв, поданих до Комісії, а саме: заяви п. Стаббінгз, п. Дж. Л. та п. Дж. П., а також п. Д. С. Обидві були звернені до Суду, який вирішив об'єднати їх.

А) Заява пані Стаббінгз

Леслі Стаббінгз народилась 29 січня 1957 року. Вона заявила, що у віці від 2 до 14 років у ряді випадків зазнала сексуальних домагань з боку вітчима, п. Вебба, та його сина, Стефана, що спричинило в неї значні психологічні проблеми. Проте тільки у вересні 1984 року, після лікування у дитячого консультанта та психіатра, вона усвідомила (вперше) зв'язок між сексуальними домаганнями щодо неї в дитинстві та психічним здоров'ям.

18 серпня 1987 року вона подала позов проти Веббів, вимагаючи компенсації шкоди, завданої переслідуваннями, про які вона заявила. Відповідачі заявили, що позов є недійсним за давністю, згідно з Актом «Про позовну давність» 1980 року.

Як Верховний суд, так і апеляційний суд були обмежені в діях прецедентом по справі «Летанг проти Купер» (*Letang v. Cooper*), згідно з яким позов п. Стаббінгз вважається поданим з простроченням позовної давності відповідно до ст. 11 Акта 1980 року. Позовна давність для таких випадків становить 3 роки, її облік починається або від дати, коли сталося порушення, або від дати, коли заявнику стало відомо про порушення свого права. апеляційний суд взяв до уваги аргумент п. Стаббінгз, що вона не усвідомлювала того, що мала підставу для позову до вересня 1984 року, коли після лікування вона виявила зв'язок між сексуальними домаганнями та своїми психологічними проблемами. У будь-якому випадку ст. 33 Акта 1980 року встановлює, що суд може дозволити розгляд такого позову навіть після закінчення 3-річного строку, протягом якого це було дозволено законом.

Відповідачі подали апеляцію до Палати Лордів, яка, беручи до уваги обставини прийняття Акта 1980 року, визначила, що слова «порушення позовної давності» у ст. 11 фактично не охоплюють дій, які базуються на умисному нанесенні шкоди, зокрема зґвалтуванні або непристойному нападі. Навпаки, ці типи позовів підпадають під 6-річну позовну давність, яку було введено ст. 2 Акта. Ця позовна давність, яка не може бути подовжена судом, починається від дня, коли заявнику виповнилося 18 років. Тому позов пані Стаббінгз є простроченим.

Б) Заява пані Дж. Л.

П. Дж. Л. народилася 1962 року. Вона заявила, що від 1968 року до вересня 1979 року вона часто зазнавала сексуальних домагань з боку батька, який робив з неї порнографічні фотографії та вчинив щодо неї ряд серйозних сексуальних нападів. Від 1981 року до 1991 року вона пережила декілька приступів депресії та інші психологічні розлади. У жовтні 1990 року вона звернулася до психіатра, який допоміг їй вперше усвідомити зв'язок між сексуальними зловживаннями в дитинстві та її проблемами. Це відразу погіршило її психічний стан і призвело до спроби покінчити життя самогубством у грудні 1990 року.

У січні 1991 року вона консультувалася з юристом з приводу подання позову проти її батька про відшкодування шкоди, їй була надана юридична допомога, і 26 березня 1991 року вона подала позовну заяву до суду. Вона також звернулася з заявою про сексуальні домагання в поліцію, але там вирішили не висувати обвинувачення. Коли вона про це дізналася, то вчинила ще одну спробу покінчити життя самогубством.

Згідно з рішенням Палати Лордів у справі Стаббінгз проти Вебб (див. вище),

цивільний позов проти її батька був відхилений на підставі визнання його простроченим, оскільки позовна давність закінчилася в 1986 році через 6 років після того, як їй виповнилося 18 років.

В) Заява п. Дж. П.

П. Дж. П. народилася в 1958 році. У віці від 5 до 7 років вона відвідувала державну початкову школу в районі Хайгейт у Лондоні, але батьки забрали її звідти через те, що вона перебувала в депресії та вночі бачила жахливі сни. Як з'ясувалося, заступник директора школи п. П. звільняв її від занять нібито для того, щоб доглядати за його дворічною донькою. З цього часу Дж. П. мала труднощі в спілкуванні та відчувала себе «іншою» та самотньою. Вона пройшла курс терапії, який призвів до того, що вона згадала про сексуальні домагання, яких вона зазнала з боку п. П. Далі вона згадала і про випадки його насильства, включаючи зґвалтування.

У жовтні 1991 року вона консультувалася з юристами з приводу подання позову проти п. П. і подала позовну заяву 10 лютого 1992 року. Проте в правовому захисті та задоволенні позову їй було відмовлено з огляду на рішення Палати Лордів у справі Стаббінгз проти Вебб (див. вище) на підставі того, що позовна давність минула в січні 1982 року.

Г) Заява п. Д. С.

П. Д. С. народилася в 1962 році. Між 1968 та 1977 роками вона була піддана неодноразовим сексуальним домаганням з боку її батька, що призвело до появи в неї стану депресії та відчаю.

15 березня 1991 року батько п. Д. С. був визнаний винним у непристойній поведінці та насильстві щодо неї. Він був засуджений до одного року ув'язнення умовно. П. Д. С., вважаючи, що таке покарання для нього недостатнє, подала позов проти нього 14 серпня 1992 року. Висновок психіатра наголосив на тому, що вона була неспроможна зробити цей крок раніше через те, що її спогади про насилля були блоковані як психологічний захист заради виживання.

Пі позов було відхилено 24 травня 1993 року відповідно до рішення Палати Лордів у справі Стаббінгз проти Вебб (див. вище) з огляду на те, що він був поданий після закінчення 6-річного строку позовної давності, встановленого для таких справ.

Зміст рішення Суду

Заявники стверджували, що одним із наслідків сексуальних зловживань було багаторічне неусвідомлення того, чим були спричинені їхні психологічні проблеми. У зв'язку із застосуванням 6-річного строку позовної давності, їхні позови про відшкодування збитків виявилися простроченими навіть ще до того, як вони усвідомили, що мають на це право. Із цього, на думку заявників, випливає те, що сама сутність їхнього права на звернення до суду, гарантованого ч. 1 ст. 6 Конвенції, була спотворена.

Суд звернувся до попередніх прецедентів, які вказують, що ч. 1 ст. 6 передбачає право розпочинати процес в Суді з цивільних справ, але це право може бути обмеженим. При регулюванні права на звернення до суду держави, які приєдналися до Конвенції, встановлюють певні межі застосування цього права. Проте ці обмеження не повинні зменшувати чи обмежувати право особи на звернення до суду таким чином чи в такому обсязі, що сама сутність цього права буде спотворена. Крім того, всі обмеження повинні мати законну мету та бути пропорційними їй.

Сама сутність права заявників на звернення до суду не була змінена, оскільки вони мали шість років для подання позову від дня, коли їм виповнилося 18 років. Окрім того, за наявності достатніх доказів у будь-який час могло бути пред'явлене кримінальне обвинувачення та вимога про компенсацію.

Обмеження позовної давності служить законним цілям встановлення правової визначеності та остаточності. Воно захищає потенційних відповідачів від прострочених позовів, які буде важко заперечити, та несправедливості, яка може мати місце, якщо суд буде змушений ухвалити рішення щодо подій, які відбулися у віддаленому минулому, спираючися на докази, які могли стати недостовірними та неповними внаслідок давності.

6-річний строк подання позову не можна вважати надто коротким, оскільки, встановлюючи такий строк, законодавець намагався досягнути пропорційності щодо його законної мети. Це випливає з того факту, що коли б заявники подали позов незадовго до закінчення цього строку, суд був би змушений ухвалити рішення у справі, події якої відбувалися 20 років тому.

Між державами – членами Ради Європи не було однастайності стосовно строку позовної давності чи дня, від якого він починає діяти. Також не можна говорити про загальне визнання всіма європейськими державами того, що у випадках, про які йдеться, строк позовної давності починається тільки від часу, коли очевидні факти стануть відомі заявникові.

За даних обставин визнання поступового усвідомлення (протягом декількох років) проблем, викликаних сексуальними домаганнями щодо дітей, і фізіологічного впливу таких дій на жертви, можливо, спричинить те, що в положення про строки позовної давності, які існують у державах – членах Ради Європи, будуть внесені поправки, які встановлять спеціальні правила для цієї групи заявників.

Проте, оскільки сама сутність права щодо звернення до суду не була спотворена та обмеження позовної давності є пропорційним цілям її запровадження, Суд не має права пропонувати іншу точку зору замість встановленої державними органами.

Тому, особливо беручи до уваги законну мету правил обмеження позовної давності та їхню дозволу державами межу щодо регулювання права на звернення до суду, Суд постановив, що не було порушення правила ч. 1 ст. 6 Конвенції, яке розглядається окремо.

Заявниці п. Стаббінгз, п. Дж. Л. і п. Дж. П. заявили, що проблема сексуальних зловживань щодо дітей вимагає нових засобів захисту неповнолітніх. Тому тлумачення Палати Лордів Акта про позовну давність 1980 року у справі п. Стаббінгз не може забезпечити ці потреби.

Суд спочатку відмітив, що ст. 8 Конвенції повністю поширюється на ці скарги, що стосуються «приватного життя». Хоча метою цієї статті є захист особи від встановлених перепон з боку державних органів, з неї можуть також впливати прямі обов'язки держави, включаючи вжиття нею заходів, спрямованих на захист поваги до особистого життя, навіть у сфері відносин осіб між собою. Вибір засобів для забезпечення виконання цих обов'язків здійснюється на розсуд держав, які приєдналися до Конвенції.

Сексуальні зловживання є, безперечно, огидним злочином із шкідливими наслідками для їхніх жертв. Діти та інші вразливі особи мають право на захист держави в формі ефективного запобігання нею таким діям шляхом «відлякування» від серйозних втручань у важливі аспекти особистого життя.

У даній справі цей захист регламентувався кримінальним правом. Ст. 8 Конвенції вимагає від держав виконувати їхній прямий обов'язок забезпечувати повагу до особистого життя обов'язково шляхом надання необмежених цивільних судових засобів захисту за наявності санкцій кримінального права.

Тому, беручи до уваги захист, наданий внутрішньодержавним правом від сексуальних домагань щодо дітей, Суд постановив, що не було порушення ст. 8 Конвенції.

Щодо ст. 14 разом із ч. 1 ст. 6 та/або ст. 8 усі заявники скаржилися, що з ними поводитися в дискримінуючий їх спосіб, чим порушено ст. 14 разом із ч. 1 ст. 6. П. Стаббінгз, п. Дж. Л. та п. Дж. П. скаржилися також на порушення ст. 14 і ст. 8. Вони наголосили на різниці між правилами обмеження позовної давності, які застосовуються в справах про умисне заподіяння шкоди (таких, як їхні) і справах про необережне завдання шкоди, щодо яких позовна давність становить 3 роки від дня, коли заявник вперше дізнався про порушення свого права та по яких за окремим рішенням судді подання позову є можливим навіть після закінчення 3-річного строку.

Суд повторив, що ст. 14 Конвенції дає захист від дискримінації при здійсненні прав і свобод, гарантованих іншими основними положеннями Конвенції, але не кожную розбіжність у поводженні можна вважати дискримінацією. Ще треба встановити, чи інші особи в

аналогічних і відносно схожих випадках зазнали кращого ставлення до себе, а також чи для цього не було правомірних або об'єктивних підстав. Держави, які приєдналися до Конвенції, встановили певні межі щодо визначення того, коли та в якому обсязі відмінність в подібних ситуаціях є підставою для використання інших норм права.

Можна визнати, що становище заявників було аналогічним положенню осіб, яким завдано шкоди з необережності.

Відповідно до цілей ст. 14, у кожній внутрішньодержавній правовій системі може бути декілька окремих категорій заявників, які класифікуються відповідно до виду завданої їм шкоди, правової основи позову та інших факторів, що є підставою для відмінностей у правилах і процедурах. Для кожної з цих груп можуть бути використані різні правила розгляду. Хибним буде надавати більшої уваги схожості цих груп заявників та ігнорувати різницю між ними.

Більше того, навіть якщо рівність цих двох груп буде належним чином відображена в праві, різниця в ставленні до них буде правомірною та об'єктивно обумовленою знову ж таки через їхні відмінності. Цілком правомірним є встановлення неоднакових обмежень дій, викликаних, відповідно, умисно та необережно завданою шкодою.

Тому Суд не виявив порушення ст. 14 Конвенції в поєднанні з ч. 1 ст. 6 і зі ст. 8.

Реферативний переклад з англійської мови та опрацювання рішення здійснено у Львівській лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України О. О. Бекетовим, Р. М. Москалем, Н. П. Ничай, М. Ю. Пришляк, Т. І. Пашуком, М. Б. Рісним, А.-М. Я. Хом'як.